FĂNUȘ NEAGU IN THE PROSE OF 1960S

Raluca Giurgiulescu

PhD. Student, Technical University of Cluj Napoca

Abstract: The sixth decade of XX century (1960 – 1970) is a difficult period for Romanian literature. The Communist Party tried to control all the arts, included the literature. The writers must o created a new "hero" according with the political objectives of the government, but some of theme oppose such requirements. Their writing must be camouflaged under a dual language. The metonimia, the amalgam technique, the ambiguous writing are methods to circumvent censorship. Fănuș Neagu was a young writer who started to write in 1959 with the volume of short stories "Ningea în Bărăgan". He opposed the system through his specific writing full of metaphors, by atypical characters and evocation of an isolated space, little touched by civilization.

Keywords: the Socialist realism, ideology, ambiguous writing,doctrine, censorship.

La începutul deceniului al șaselea (1960 - 1970), guvernul român a început să treacă la acțiuni pentru creșterea gradului de independență față de Uniunea Sovietică. Partidul Comunist își schimbă conducerea și începe să manifeste oarecare tendințe de rupere cu trecutul. În agricultură, procesul colectivizării, în slujba căruia fusese pusă o mare parte din literatura vremii, începe să se apropie de final. Categoria esteticului începe să scape încet-încet de presiunea masivă a politicului. Literatura dă unele semne de revitalizare, iar lirica este prima care reface legăturile cu trecutul, în special cu poezia interbelică, oferind o anumită regăsire de sine. Poeți precum Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Mircea Ivănescu, Romulus Vulpescu, Mircea, Micu, Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Mircea Ciobanu, Ioan Alexandru, Mihai Ursachi, Adrian Păunescu recuperează teme trecute de mai bine de un deceniu sub tăcere și adună energii lirice noi sub numele de „poeți șaizeciști" debutând, cu câteva mici excepții, tocmai în aceasta perioadă.

Sfârșitul anului 1959 și începutul anului 1960 aduc o explozie de prozatori, aflați pe diferite trepte ale maturizării artistice. În această perioadă își vor vedea cărțile publicate un număr de 63 de autori, 33 în 1959, iar restul în 1960. (Selejan, 2000). Majoritatea sunt nume total necunoscute azi literaturii: Dragoș Vicol, Dimos Rendis, Gheorghe Iordache, Remus Luca sau Nicolae Țic, B. Jordan, Costache Anton, Aurel Mihale. Alții însă vor reuși să se impună ca nume importante în literatură și vor publica masiv și în anii următori. Este vorba despre scriitori precum: Eugen Barbu, Zaharia Stancu, Fănuș Neagu sau Constantin Chiriță. Incontestabil însă, romanul anului 1960 a fost „Scrinul negru" de George Călinescu.

Prozei începutului de deceniu șase i se impun obiective clare, precum istoria și înfăptuirile actuale ale partidului. Opera trebuia să transmită un flux emoțional și ideologic care să dea încredere în realizările partidului. Operele literare „realist – socialiste" trebuie să fie o adevărată armă de luptă, o adevărata instituție educativ – ideologică care să creeze o tradiție, nu să o re-creeze. Regimul Dej admite unele relaxări, dar relativ puține. În „Raportul celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc", acesta atrage atenția asupra elaborării unor opere

BDD-A25663 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:55 UTC)

„la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului.” Se solicită, ca o condiție de bază a realismului noii literaturi, „lichidarea oricărei distanțări livrești de lucrătorii din fabrici, de țăranii colectiviști.” (Crohmălniceanu citat de Selejan, 2000)

Presa vremii susținea și ea aceste deziderate, ca urmare îi promova pe scriitorii fruntași, pe creatorii de modele. Revista „Contemporanul” înființează o nouă rubrică, „Clasa muncitoare în literatură”. Și alte reviste ale vremii se orientează în jurul acestui deziderat. Analismul realist – socialist încearcă să impună tot mai mult noțiunea de „erou literar”, care să înlocuiască termenul de „personaj”. (Selejan, 2000)

În ciuda numeroaselor obstacole, literatura română înregistrează un curs recuperator, mai ales după 1964. Despovărată parțial de presiunea ideologică, o bună parte din proza acestei perioade va începe să repună în discuție „obsedantul deceniu”, proiectând asupra oamenilor, abuzurilor și dramelor acelui timp o viziune realistă. Prozatorii deplasează acum accentul spre individ și cultivă cu precădere analiza existențialistă, abordând în multe cărți relația om –istorie.

În lucrarea sa „ Geografie literară”, criticul Cornel Ungureanu susținea ideea că generația șaizecistă reprezintă „un moment important al trecerii către altă literatură” ce „vizează tocmai anularea gândirii utopizante din literatura anilor ‘50”. Trece apoi în revistă câteva nume importante ale perioadei, care confirmă această trecere, precum Nicolae Breban, Sorin Titel, Ștefan Bănulescu sau Fănuș Neagu. De asemenea afirma, cu siguranța unui verdict, că „Aproape toți scriitorii generației ‘60 se vor retrage în interiorul unei formule trainice (sunt absorbiți de ea!) pentru a descoperi, prin ea, calea către orizonturile originare” (Ungureanu, 2002).

Un astfel de scriitor, care încearcă să se sustragă scrisului aservit, a fost Fănuș Neagu. Scriitorul debutează în 1959 cu volumul de proză scurtă „Ningea în Bărăgan”, anunțându-se ca un scriitor atras de lumea patriarhală a Luncii Dunării și din preajma Bărăganului care, asemenea lui Eugen Barbu, deplasează accentul de la tipic la excepțional, de la periferic la insoli (Negrici, 2002).Urmează apoi, de-a lungul deceniului șase, volumele „Somnul la amiază” (1960), „Dincolo de nisipuri” (1962), „Cantonul părăsit” (1964) și „Vara buimacă”(1967). Acest deceniu se va încheia pentru acest autor cu publicarea romanului „Îngerul a strigat”(1968), roman care părăsește lumea rurală în favoarea spațiului citadin bucureștean. Fănuș Neagu se opune scrisului impus de regimul comunist într-o manieră unică, aducând un scris inedit, de fapt o reacție la o stare de spirit apăsătoare, la o doctrină care își propunea simplificarea actului literar, topirea individului într-o masă amorfă. Criticul Eugen Negrici susținea că proza lui Fănuș Neagu reprezenta, la începutul anilor ”60 „cel mai viguros refuz al cerințelor realist – socialiste pentru ca el se producea la nivelul articulațiilor intime ale textului” (Negrici, 2002).

Fănuș Neagu face loc în literatura vremii excepționalului, apetitului pentru spectaculos, excentricului, bizarului, energiilor descătușate, erotismului primar, pasiunilor nestăvilite, adică tuturor elementelor ce stârnesc imaginația. Personajele sunt atipice, au fie un vitalism nelimitat, fie sunt buimace, aiurite, abulice uneori. Aceste personaje sunt oameni bizari, anapoda, însă fermecători și mai ales, total diferiți față de lumea cenușie, monotonă a romanelor realist – socialiste. Autorul evită temele și tipologiile oficiale, aducând în fața cititorului o lume interesantă, prin evocarea unor comunități izolate, puțin atinse de civilizație și, implicit, de „marile realizări ale partidului”. Ochiul atent al cenzurii era astfel înșelat, chiar dacă uneori proza sa a fost considerată ineficace pentru mesajul politic solicitat de obiectivele literaturii realist – socialiste.

Lunca Dunării din scrierile șaizeciste ale lui Fănuș Neagu este un spațiu atipic, în care se poate întâmpla orice fără frizarea realității. Aici apar si dispar lucruri, vieți omenești, ca într-un adevărat spațiu labirintic. Este însă un spațiu al libertății, în care ființa umana nu se simte claustrată, un spațiu intim și secret. Dorința acerbă de libertate, de exprimare fără opreliști,

BDD-A25663 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:55 UTC)

răzbate prin toata ființa scriitorului, într-o perioada în care acestea erau deziderate trecute sub semnul imposibilului.

Fănuș Neagu, ca de altfel toți scriitorii perioadei, cunoaște bine realitatea politică, astfel că uneori speculează un dublu limbaj și avantajele metonimiei în încercarea de a eluda vigilența cenzurii. În scriitura epocii apare frecvent tehnica amalgamării, a ambiguizării, a aluziei, iar conflictele de ordin politic și social îmbracă haina parabolei sau a alegoriei (Negrici, 2002). În proza fănușiană regăsim scriitura înflorată, colorată, care umple inimile, bucură simțurile, dar mai ales se opune scrisului cenușiu, propagandistic, lipsit de culoare, stil si personalitate. Izbucnirile poetice si lirice sunt frecvente, la fel ca și valurile de metafore care îmbracă fiecare moment al subiectului. Se naște astfel un limbaj bogat, opulent, mustind a poezie, într-o epocă în care estetica oficială cerea „personaje tipice în împrejurări tipice". Fraza devine o adevărată sărbătoare a limbajului și astfel o formă de contestatare a literaturii propagandistice, de afirmare a dreptului la liberă creație, la autonomie artistică. Povestirile primesc adâncime sufletească, frumusețe interioară, recuperând o parte din calitățile prozei veritabile, mutilată de concepțiile politice ale realismului socialist.

Deși după 1964 pe scena prozei românești începe să apară o generație a „normalității" (Negrici, 2002), gruparea de scriitori aserviți continuă să existe. Împotriva lor și a regimului comunist luptă aceasta generație de scriitori șaizecistă. Lupta e grea, căci condeiul lor trebuie să camufleze sub taina scrisului oroarea fața de sistem, fața de minciuna, față de sărăcia artistică, fața de supunerea la directivele partidului. „Bizareria comportamentală, suceala indivizilor din proza lui Nicolae Velea sau Fănuș Neagu este un răspuns la logica de roboți impusă personajelor de conflictele tipice ilustrate de prozatorii deceniului șase" afirma criticul Eugen Negrici. Fănuș Neagu aduce în lupta cu „eroii literari" personaje care trăiesc intens în Bărăgan sau pe Ceair, iubesc sau urăsc profund, au nume unice și supraviețuiesc unui timp rău.

BIBLIOGRAPHY

1. Neagu Fănuș, *Dincolo de nisipuri*, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2011
2. Negrici Eugen, *Literatura română sub comunism*. Proza., Editura Fundației Pro, București, 2002
3. Selejan Ana, *Literatura în totalitarism, 1959 – 1960*, Editura Cartea Românească, București, 2000
4. Ungureanu, Cornel, *Geografie literară*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2002

BDD-A25663 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:55 UTC)